

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан історичного факультету

Качараба С.П. _____

“ _____ ” _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП 1.2.21 СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 054 Соціологія

Історичний факультет

Львів – 2019 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціологія особистості» для студентів ОКР «бакалавр» за напрямом підготовки 05 – соціальні та поведінкові науки, спеціальністю 054 – соціологія, 2019 року – 13 с.

Розробник: Кудринська А.І., доцент кафедри соціології, к.с.н., доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціології

Протокол від 29 серпня 2019 р. № 1.

Завідувач кафедри соціології

_____ д. с. н., проф. Пачковський Ю. Ф.

29 серпня 2019 року

Схвалено Вченою радою історичного факультету

Протокол від 4 вересня 2019 року № 1

4 вересня 2019 року Голова Ради: проф. Качараба С.П. (_____)
(підпис)

©Кудринська А.І., 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 – соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
	Напрямок підготовки: 054 – соціологія		
Модулів – 1	Спеціальність: 054 Соціологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: презентація		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		7-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	24 год.	– год.
		Практичні, семінарські	
		24 – год.	– год.
		Лабораторні	
		– год.	год.
		Самостійна робота	
		42 год.	– год.
		Індивідуальні завдання: год.	
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 4: 3,5

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: Навчальна дисципліна «Соціологія особистості» орієнтована на формування у студентів четвертого курсу спеціальності «Соціологія» базових знань про сутність особистості, об'єктивні і суб'єктивні фактори її формування, місце та роль у системі соціальних зв'язків і взаємодій; ставлення особистості до соціальної реальності, до інших людей, до себе; про особливості конструювання життєвого світу особистості у багатовимірній соціальній реальності; формування у студентів соціологічного погляду на особистість, яка є не тільки основним елементом будь-яких соціальних спільнот і систем, але й сама є складною системою зі своєю структурою.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити студентів із основними методологічними підходами до особистості як у вітчизняній, так і закордонній інтелектуальній традиції;
- розкрити специфіку філософського, психологічного та соціологічного підходів до тлумачення особистості;
- охарактеризувати предметне поле соціології особистості;
- окреслити роль та місце особистості у системі соціальних зв'язків і відносин;
- розкрити основні елементи, що складають соціальну структуру особистості;
- з'ясувати основні підходи до окреслення типології особистості;
- окреслити проблеми, пов'язані з процесами ідентифікації та формуванням ідентичностей особистості;
- сформулювати цілісне уявлення про особистість як об'єкт та суб'єкт соціальних зв'язків і взаємодій, особливості її поведінки, про стиль і спосіб життя.

Вимоги до знань та вмінь. Студент повинен:

знати: зміст поняття “особистість”; специфіку психологічного і соціологічного підходів до проблем особистості; основні соціологічні концепції особистості; основні соціальні типи особистості та їх характерні риси; компоненти, етапи, основні підходи до визначення сутності соціалізації; взаємозв'язок особистості й основних цінностей суспільства; основні проблеми сучасного суспільства з точки зору самореалізації особистості в ньому;

вміти: оперувати ключовими поняттями та термінами в контексті соціології особистості; аналізувати соціологічну структуру особистості, окреслити роль та взаємодію її основних компонентів; розкрити суть механізму взаємодії особистості та суспільства, визначити його складові елементи; охарактеризувати становище особистості в українському суспільстві; проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні умови формування особистості, чинники її гармонійного розвитку; виокремити найважливіші проблеми особистості як суб'єкта суспільних взаємовідносин; охарактеризувати сутність та особливості способу життя особистості.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Теоретичні засади соціології особистості

Тема 1. Вступ до соціології особистості

Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія. Сутність поняття «особистість». Особистість як об'єкт вивчення різних наук. Соціологічне тлумачення особистості. Співвідношення понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість». Масштаб особистості. Особистість як елемент соціального життя, симбіоз соціально значущих рис і соціальних відносин даного суспільства. Соціологічний підхід до вивчення проблематики особистості та основні напрями її дослідження. Методи вивчення особистості.

Тема 2. Теоретичні джерела проблематики соціології особистості

Історичний ракурс зародження і розвитку уявлень про людину. Антропологічні версії пояснення сутності особистості. Соціобіологія. Людина в марксистській соціології. Концепції раціонального та ірраціонального в особистості. Раціональність суспільного життя за М.Вебером. Концепція нелогічних дій В.Парето. Структурна теорія особистості З.Фрейда. Неофрейдизм та біхевіоризм. Модель соціальної структури П.Сорокіна. Символічний інтеракціонізм та рольові теорії особистості (Ч. Кулі, Дж. Мід, А. Халлер).

Тема 3. Становлення особистості та її соціалізація

Соціалізація як процес набуття соціального досвіду, в ході якого людська істота з певними біологічними задатками набуває якостей, необхідних їй для життєдіяльності у суспільстві. Сутність поняття «соціалізація», особливості тлумачення. Суб'єкт-об'єктний та суб'єкт-суб'єктний підходи до тлумачення соціалізації. Агенти та інститути соціалізації. Первинна та вторинна соціалізація, її особливості. Чинники, форми і механізми соціалізації. Спрямована та не спрямована соціалізація. Десоціалізація та ресоціалізація. Діалектика взаємозв'язку соціалізації та адаптації. Основні етапи та форми адаптації. Ефективність адаптації.

Тема 4. Соціальна ідентифікація та ідентичності особистості

Ідентичність як предмет наукового аналізу. Сутність понять «ідентифікація» та «ідентичність» у соціологічному дискурсі. Міжособова комунікація як медіатор ідентифікації. Феномен ідентичності у межах структурної та інтерпретативної парадигм. Індивідуальна та колективна ідентичності як складові єдиного процесу (Р. Дженкінс).. Концепція балансу ідентичності (Ю.Габермас, Н. Еліас). Множинність ідентичностей особистості. Ідентитет – маркер ідентичності. Самоідентифікація – процес формування уявлення про себе як самототожну, самодостатню, цілісну й унікальну особистість. Класифікатори групових ідентичностей. Кризи ідентифікації на різних вікових етапах соціалізації людини. Соціальна ідентифікація як спосіб самовизначення особистості.

Тема 5. Соціальна структура особистості. Цінності та ціннісні орієнтації особистості

Структурування особистості крізь призму психологічних теорій. Психоаналітична структура особистості З.Фрейда. Структура особистості як інтегральне утворення, основними елементами якого є психічні процеси, психічні стани та психічні властивості. Функціональний підхід до структурування особистості. Функціонально-динамічна структура особистості. Спрямованість особистості та її різновиди. Мотиваційно-смилова структура особистості. Потреби та мотиви – невід’ємні детермінанти мотиваційної сфери. Структурна модель потреб. Сутність інтересу та його різновиди. Соціальні настанови. Сутність поняття «цінність». Термінальна та інструментальні цінності. Ціннісні орієнтації особистості. Діалектика взаємозв’язку цінностей та мотивації особистості.

Тема 6. Соціальна типологія особистості

Поняття соціального типу. Типологія особистості як метод пізнання узагальнених характеристик, притаманних тим чи іншим категоріям людей. Типи особистості як форми життя (Е.Шпрангер). Прагнення до безпеки як основа типології особистості К.Хорні. Типології особистості в межах психоаналітичного підходу (А. Адлер та К.-Г. Юнг). Тип суспільства та соціальний тип характеру (Д.Рісмен, Е.Фром). Типологія особистості В. Томаса та Ф. Знанецького. Ціннісні орієнтації як основа типології особистості (традиціоналісти, ідеалісти, фрустранти, реалісти, гедоністи). Типологія особистості В.Неміровського (творець, романтик, споживач, лідер, конформіст). Базисний та модальний типи особистості. Особистість, "розчинена" в суспільстві. Особистість, відчужена від суспільства. Амбівалентна особистість (конформно-амбівалентний тип, нігілістично-амбівалентний тип, мозаїчно-амбівалентний тип). Маргінальна особистість.

Змістовий модуль 2. Особистість і суспільство

Тема 7. Розвиток особистості та її життєвий простір. Життєвий шлях особистості.

Розвиток як процес зміни та удосконалення. Анатомо-фізіологічна, психічна та соціальна форми розвитку людини. Специфіка розвитку людського індивіда (співвідношення в людині природного і соціального, вродженого й набутого). Психологічні концепції розвитку особистості. Теорія рис особистості. Теорія ролей та розвиток особистості. Когнітивний та поведінковий підходи у розвитку особистості. Теорія соціального наuczіння. Розвиток особистості крізь призму діяльнісного підходу. Теорія розвитку людини Ш. Бюлер. Роль спадковості в розвитку особистості. Індивідуальний і груповий досвіду у розвитку особистості. Вплив виховання і навчання на розвиток особистості.. Визначальні чинники гармонійного розвитку. Сутність особистісної гармонії. Дисгармонійна особистість. Демонстративна та імпульсивна дисгармонії. Розвиток конкурентоспроможної особистості. Життєвий простір та життєвий шлях особистості.

Тема 8. Особистість у системі соціальних зв'язків

Особистість – елемент соціальної системи. Соціальні зв'язки та взаємодії. Соціальна позиція особистості у системі соціальних зв'язків. Поняття соціального статусу, його різновиди. «Статусний набір». Зміст та характеристики соціальної ролі. Рольовий набір. Конвенційні та міжособистісні ролі. Рольові очікування і рольові вимоги. Класифікація соціальних ролей (Р. Тьорнер). Рольова структура особистості і рольові конфлікти. Шляхи подолання рольової напруги (регулювання ролей, раціоналізація ролей, розподіл ролей).

Тема 9. Активність та поведінка особистості

Активність особистості як форма вияву її індивідуальності. Фактори «зовнішньої» детермінації активності. Психічний, особистісний, поведінковий і соціальний рівні активності. Функції активності. Критерії соціальної активності. Поняття безпредметної активності. Активна життєва позиція. Інтерналі та екстернали. Поняття діяльності та її структура. Умови діяльності. Механізм мотивації соціальної діяльності. Основні види діяльності. Розуміння поведінки особистості в суспільстві. Установки, стереотипи та імідж особистості як чинники регуляції її поведінки. Поведінка, що відхиляється від норми.

Тема 10. Спосіб та стиль життя особистості

Спосіб життя особистості: поняття, структура і особливості соціологічного вивчення. Об'єктивні і суб'єктивні показники способу життя. Спосіб життя особистості як певний синтез соціально-типового й індивідуально-неповторного.. Моральна, ціннісна, поведінкова, когнітивна та комунікативна складові способу життя. Спосіб життя як узагальнене, типологізоване відображення фактичної поведінки; реальність, що конструюється під впливом об'єктивних умов та суб'єктивних прагнень особистості. Рівень життя, якість життя та стиль життя як соціально-психологічними характеристиками способу життя. Стиль життя як система практик; конкретизація способу життя на рівні індивідуальної поведінки. Механізмом стилеутворення. Сенс життя як філософська і соціологічна категорія. Значення сенсу життя на різних етапах життєдіяльності особистості.

Тема 11. Особистість і культура: діалектика взаємозв'язку

Культура як “продукт” діяльності людини та регулятор соціальних взаємодій. Основні сфери прояву людської культури. Структурні елементи культури та їх характеристика. Форми культури. Пізнавально-виховна, регулятивно-ціннісна, інтегративна та світоглядна функції культури. Значимість ціннісно-нормативної системи в регулюванні культури соціальних зв'язків. Культурний шок. Етноцентризм та культурний релятивізм. Закон культурного відставання У. Огборна. Модель розповсюдження культури (А. Моль). Роль культури у формуванні особистості. Толерантність як невід'ємний принцип культури. Поняття ментальності. Феномен культури довіри.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Всього годин	У тому числі			
Л		Сем	Інд.	СР	
2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади соціології особистості					
Тема 1. Вступ до соціології особистості	6	2	2		2
Тема 2. Теоретичні джерела проблематики соціології особистості	8	2	2		4
Тема 3. Становлення особистості та її соціалізація	8	2	2		4
Тема 4. Соціальна ідентифікація та ідентичності особистості	8	2	2		4
Тема 5. Соціальна структура особистості. Цінності та ціннісні орієнтації особистості	8	2	2		4
Тема 6. Соціальна типологія особистості	8	2	2		4
Разом за змістовним модулем 1	46	12	12		22
Змістовий модуль 2. Особистість і суспільство					
Тема 7. Розвиток особистості та її життєвий простір	7	2	2		3
Тема 8. Особистість у системі соціальних зв'язків.	7	2	2		3
Тема 9. Активність та поведінка особистості	8	2	2		4
Тема 10. Спосіб та стиль життя особистості.	14	4	4		6
Тема 11. Особистість і культура: діалектика взаємозв'язку.	8	2	2		4
Разом за змістовним модулем 2	44	12	12		20
Усього годин	90	24	24		42

5. Теми семінарських занять

№ теми	Назва теми/змістового модулю	Кількість годин
Змістовний модуль 1. Теоретичні засади соціології особистості		
Тема 1.	Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія	2
Тема 2.	Проблематика і понятійний апарат соціології особистості	2
Тема 3.	Соціалізація як процес набуття соціального досвіду	2
Тема 4.	Соціальна ідентифікація як спосіб самовизначення особистості	2
Тема 5.	Проблематика структурування особистості: основні підходи	2
Тема 6.	Типологія особистості як метод пізнання узагальнених характеристик	2

Змістовний модуль 2. Особистість і суспільство		
Тема 7.	Життєвий простір та життєвий шлях особистості. Поняття особистісної гармонії	2
Тема 8.	Особистість як елемент соціальної системи	2
Тема 9.	Діяльнісна поведінка особистості	2
Тема 10.	Стиль життя як система практик: особливості реалізації	4
Тема 11.	Культура особистості як соціальний феномен	2
Всього:		24

6. Теми практичних занять (немає)

7. Теми лабораторних занять (немає)

8. Самостійна робота

№ теми	Назва теми	Кількість годин
Тема 1.	Вступ до соціології особистості	2
Тема 2.	Теоретичні джерела проблематики соціології особистості	4
Тема 3.	Становлення особистості та її соціалізація	4
Тема 4.	Соціальна ідентифікація та ідентичності особистості	4
Тема 5.	Соціальна структура особистості. Цінності та ціннісні орієнтації особистості	4
Тема 6.	Соціальна типологія особистості	4
Тема 7.	Розвиток особистості та її життєвий простір	3
Тема 8.	Особистість у системі соціальних зв'язків.	3
Тема 9.	Активність та поведінка особистості	4
Тема 10.	Спосіб та стиль життя особистості.	6
Тема 11.	Особистість і культура: діалектика взаємозв'язку.	4
	Разом	42

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота є додатковим чинником активізації роботи студентів упродовж семестру і має на меті формування в структурі їхньої аналітичної діяльності навичок працювати зі спеціальною літературою, орієнтує їх на критичне осмислення інформації та ґрунтовніше засвоєння теоретичних знань із даної навчальної дисципліни.

Виконання індивідуального завдання студентом передбачає підготовку PowerPoint презентації за заздалегідь запропонованою тематикою та її представлення на семінарському занятті. Даний вид роботи скерований на формування у студентів уміння селекціонувати необхідну інформацію та застосовувати її до висвітлення обраної проблеми з формулюванням відповідних практичних висновків. Критеріями оцінки виступів є: повнота, структурованість та відповідність матеріалу анонсованій темі, наявність власної думки.

10. Методи навчання

Лекції: Передбачають систематичний і послідовний виклад навчального матеріалу, а також інтерактивні форми участі студентів в обговоренні дискусійних питань.

Семінарські заняття: Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні *форми роботи:* участь у дискусіях, обговореннях питань, що виносяться на семінарське заняття; представлення індивідуального завдання (PowerPoint презентації за заздалегідь запропонованою тематикою); доповнення чи опонування виступу колеги, що передбачає висвітлення нового матеріалу, аргументацію його значимості або критичний аналіз попереднього виступу, висунення власної точки зору та її обґрунтування.

11. Методи контролю

До методів поточного контролю засвоєння знань студентами упродовж семестру належать:

- *усні відповіді студентів, участь у дискусіях та обговореннях* (максимально 3 бали з врахуванням активності студента на семінарському занятті);
- *усна презентація як різновид індивідуального науково-дослідного завдання* (максимально 5 балів);
- *письмові контрольні роботи* за матеріалами кожного змістовного модуля (максимальна кількість балів за контрольну роботу – 10);

Сумарно всі види поточного контролю впродовж семестру дають максимальну кількість балів 50 балів. Остаточна рейтингова оцінка знань студентів із даної дисципліни визначається за сумою балів, отриманих студентом протягом семестру за різні види завдань, та суми балів, отриманих на іспиті. Це відповідно складає **100 балів**.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

<i>№</i>	<i>Форма участі студента у навчальних заняттях</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
1.	Модульні контрольні роботи	10 x 2= 20 балів
2.	Презентація 1 теми із запропонованого переліку	5 балів
3.	Участь у дискусіях та обговореннях, аналіз наукових публікацій	25 балів
	<i>Всього упродовж семестру</i>	50 балів
	<i>Іспит</i>	<i>50 балів</i>
	<i>Разом упродовж семестру</i>	<i>100 балів</i>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	За національною шкалою	
		Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
81-89	B	Добре	
71-80	C	Задовільно	
61-70	D		
51-60	E		
	*	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання

* Кількість балів для оцінок «незадовільно» визначається Вченими радами факультетів або кафедрами, які забезпечують викладання відповідних дисциплін.

13. Методичне забезпечення

1. Соціологія: відповіді на питання екзаменаційних білетів: навч. посіб. /Н.Й.Черниш, Н.В.Коваліско, Т.Д.Лапан та ін.; за ред.. Н.Й.Черниш. – К.: Знання, 2012. – С. 202–233.
2. Соціологія: робочі програми для підготовки бакалаврів: навч.-метод. посіб. (частина 1): [для студ. вищ. навч. закл.] / [Н.В.Коваліско, О.Т. Бень, Т.С.Бурейчак та ін]. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 466–493.

14. Рекомендована література

Базова;

1. Андреева Г.М. Идентичность с социальной средой / Психология социальных ситуаций. – СПб.: Питер, 2003. – С. 248–256.
2. Артемьев А.И. Социология личности. 2-е изд.. – М.: ООО «Арбат – XXI», 2001. – 256 с.
3. Бергер П., Бергер Б., Коллинз Р. Личностно-ориентированная социология. – М.: Академический Проект, 2004. – 608 с.
4. Володько В.В. Рольова теорія в сучасній соціологічній перспективі // Український соціум. – 2008. – №2(25). – С. 19–33.
5. Злобіна О.Г. Категорія «особистість» у системі понять соціальної теорії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – №2. – С.48–56.
6. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2004. – 400 с.
7. Клементьев Д.С., Маслова А.Г. Социология личности. – М., 2017. – 140 с.
8. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб.: Питер, 2003. – 352 с.
9. Мудрик А.В. Социализация человека: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2004. — 304 с.
10. Немировский В.Г., Невирко Д.Д. Социология человека: От классических к постнеклассическим подходам. Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 304 с.
11. Оллпорт Г. Становление личности. – М.: Смысл, 2002. – 461 с.

12. Смирнов П.И. Социология личности: Учеб. пособие. – СПб.: Социологическое общество им. М.М. Ковалевского, 2001. – 380 с.
13. Соціологія і психологія: Навч. посібник / За ред. Ю.Ф.Пачковського. – К.: Каравела, 2009. – 760 с.
14. Спасибенко С.Г. Социология человека: Учебное пособие. – М.: Экслибрис-пресс, 2007. – 520 с.
15. Тимошенко И.И. Мотивация личности и человеческих ресурсов. – К.: Изд-во Европейского ун-та, 2002.
16. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
17. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности: Пер. с англ. СПб.: Питер Пресс, 1997. – 608 с.
18. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): Навч. Посібник. – К.: МАУП, 2000.
19. Узилевский Г.Я. Социология личности: Учебно-методическое пособие. – Орел: Изд-во ОРАГС, 2004. – 205 с.
20. Черниш Н.Й. Соціологія. Курс лекцій. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 543 с.

Допоміжна:

1. Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учеб. заведений. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 376 с.
2. Андриенко Е.В. Социальная психология. Учеб. пособие для студ. высших пед. учеб. заведений / Под ред. В.А. Слостенина. – М.: Издательский центр “Академия”, 2000. – 264 с.
3. Бевзенко Л. Стили жизни переходного общества. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2008. – 144 с.
4. Белинская Е.П., Тихомандрицкая О.А. Социальная психология личности: Учебное пособие для вузов. М.: Аспект Пресс, 2001. – 301 с.
5. Вах Т.С. Дефініції соціального характеру в зарубіжній та вітчизняній соціології. // Наук. зап. НаУКМА. Сер. Соціол. науки. - 2007. - Т. 70. - С. 12-16.
6. Володько В. Структурно-діяльнісний підхід як теоретична основа вивчення соціальних ролей / В. Володько, О. Ровенчак // Соціологічні дослідження сучасного суспільства. Методологія, теорія, методи. Вісн. Харк. Нац. у-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2008. – №795 – С. 42–47.
7. Гарасимів Т.З. Особистість та проблеми її соціалізації // Форум права. - 2009. - № 3. - С. 156-161.
8. Гомонюк В.О. Самоактуалізація та самореалізація особистості: сучасні наукові уявлення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/1709/1/>
9. Зборовский Г.Е. Общая социология. Курс лекций. – 2-е изд., доп. – Екатеринбург, 1999. – 610 с.
10. Злобіна О.Г., Тихонович В.О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. – Ін-т соціології НАН України, 2001. – 256 с.
11. Константиновский Д.Л. Самоопределение или адаптация? // Мир России. – 2003. – № 2. – С. 123–143.
12. Кузьменко Т.М. Соціальна маргінальність як теоретична проблема та реальність українського соціуму [електронний ресурс] // ”Гілея (науковий вісник)": зб. наук. праць.- К., 2009. – Вип. 18. – 2009. – Режим доступу: <http://www.gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=28>
13. Маслоу А. Способы поведения, ведущие к самоактуализации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.socd.univ.kiev.ua/LOCAL/LIB/PSY/MASLOV/index.htm>
14. Мід Дж. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. – К.: Укр. Центр духовної культури, 2000. – 416 с.

15. Оганян К. К. Концепции личности в субъективной и органической школах российской социологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lib.herzen.spb.ru/media/magazines/contents/1/146/oganyan_146_180_187.pdf
16. Сасаки М. Семейная социализация и опыт предательства: кросс-национальный анализ доверия // Социологические исследования. – 2014. – № 2. – С. 10-24.
17. Соціальний ареал життя особистості. – К.: Інститут соціології НАН України, 2005. – 400 с.
18. Стилї життя: панорама змін / За ред. М.О.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2008. – 416 с.
19. Фудорова О.М. Теорії соціального статусу: пізнавальні можливості і дослідницькі стратегії / Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, 2009. – № 881. – С. 110–116.

15. Інформаційні ресурси

1. Журнал “Соціологія: теорія, методи, маркетинг”. – Режим доступу: i-soc.com.ua/journal/index.php
2. Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, Киев . – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua
3. Електронна бібліотека Інститут соціології НАН України. – Режим доступу: http://www.i-soc.kiev.ua/institute/el_library.php
4. Журнал “Социологические исследования” (СоцИс). – Режим доступу: socis@isras.ru